

พระบิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 69 ใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และองค์ที่ 7 ในสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

ทรงผนวช

ทรงผนวชเป็นสามเณร เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2447 ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นพระราชอุปัชยาจารย์ ประทับ ณ พระตำหนักทรงพรต วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงลาผนวช วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 244

การศึกษา

- การศึกษาเบื้องต้น เมื่อทรงพระเยาว์ ทรงศึกษา ณ โรงเรียนราชกุมาร ใน พระบรมมหาราชวัง
- พ.ศ. 2447 โรงเรียนนายร้อยชั้นประถม
- พ.ศ. 2448 โรงเรียนกินนอน แฮร์โรว์ ประเทศอังกฤษ
- พ.ศ. 2450 Royal Prussian Military College ณ เมือง Potsdam ประเทศเยอรมัน แล้วทรงย้ายไปเรียน ณ Imperial German Naval College, Flensburg
- พ.ศ. 2454 ทรงสำเร็จการศึกษาวิชาทหารเรือ โดยทรงสอบไล่ปีสุดท้ายได้ที่ 2 และทรงชนะเลิศการประกวดออกแบบเรือดำน้ำ
- พ.ศ. 2460 ทรงศึกษาเตรียมแพทย์ ณ มหาวิทยาลัย Harvard สหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. 2464 ทรงสำเร็จการศึกษาด้านสาธารณสุข ทรงได้รับประกาศนียบัตร C.P.H.
- พ.ศ. 2466 ทรงศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ที่มหาวิทยาลัย Edinburgh, Scotland แต่ประชวร เพราะอากาศหนาวจัด จึงเสด็จนิวัติพระนครอีกครั้งหนึ่ง
- พ.ศ. 2469 ทรงศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ที่มหาวิทยาลัย Harvard
- พ.ศ. 2471 เดือนมิถุนายน ทรงสำเร็จวิชาแพทย์ ทรงได้รับปริญญา Doctor of Medicine (M.D.) เกียรตินิยมชั้น Cum Laude และทรงได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสมาคม เกียรตินิยมทางการศึกษา แพทย์ Alpha Omega Alpha

พระราชอิสริยยศศักดิ์

พ.ศ. 2446 ภายหลังโสกันต์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมหิตลอดุลยเดชฯ ขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าต่างกรม มีพระนามตามพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช นเรศวรมหาราชาธิบดีนรินทร์ จุฬาลงกรณทราชาวารางกูร สมบูรณ์เบญจพรศิริสวัสดิ์ ชาติยวโรภโตสุชาติ คุณสังกาศเกียรติประภคยัญญ์ ทัศนวิจิตรพิสิญญ์บุรุษ ชนุดมร์ตรพัฒนศักดิ์ อัครราชวรกุมาร กรมขุนสงขลานครินทร์" มุสิกนาม ให้ทรงศักดินา 40,000 ตามพระราชกำหนด อย่างสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรม

พ.ศ. 2472 วันที่ 30 พฤศจิกายน (ภายหลังสวรรคตแล้ว) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาขึ้นเป็น "สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดชฯ กรมหลวงสงขลานครินทร์"

พ.ศ. 2477 วันที่ 25 มีนาคม พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงสถาปนาขึ้นเป็น "สมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดชฯ กรมหลวงสงขลานครินทร์"

พ.ศ. 2513 วันที่ 9 มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศเฉลิมพระอัฐิสมเด็จพระราชบิดา ตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก" ทรงพระราชฐานันดรศักดิ์เสมอด้วยสมเด็จพระบรมราชาเจ้า

พระราชอิสริยยศ

พระยศทหารเรือ แห่งราชนาวิเยอร์มัน

1. นายเรือตรี พ.ศ. 2454

พระยศทหารเรือ แห่งราชนาวิสยาม

1. นายเรือตรี วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2454
2. นายเรือโท วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2469
3. นายนาวาเอก วันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2469
4. จอมพลเรือ วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2541

พระยศทหารบก

1. นายพันโท พ.ศ. 2467
2. นายพันเอก พ.ศ. 2469

พระยศเสื่อป่า

1. นายกองโท นายเสื่อป่าพิเศษ กองเสื่อป่าหลวง พ.ศ. 2466
2. นายกองเอก กรมนักเรียนแพทย์เสื่อป่า พ.ศ. 2467

พระยศพลเรือน

1. มหาอำมาตย์ตรี (กระทรวงศึกษาธิการ) พ.ศ. 2467

ตำแหน่งราชการพิเศษ

ทรงงานในฐานะแพทย์

แพทย์ประจำ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค เชียงใหม่ วันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2472 ถึงวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2472

อภิเษกสมรส

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลลิตยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ อภิเษกสมรสกับ นางสาวสังวาลย์ ตะละภัฏ (สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) และเสด็จฯ มาพระราชทานน้ำสังข์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2463 ณ วังสระปทุม

สวรรคต

เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2472 เวลา 16.45 น. พระชนมายุ 37 ปี 8 เดือน 23 วัน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

1. มหาจักรีบรมราชวงศ์
2. ปฐมจุลจอมเกล้าพิเศษ
3. นพรัตน์ราชวราภรณ์

4. เจริญรัตนารักษ์ รัชกาลที่ 5
5. เจริญรัตนารักษ์ รัชกาลที่ 6
6. เจริญราชาภิเษก ทอง รัชกาลที่ 7

พระราชนิพนธ์สำคัญทางการแพทย์

1. "โรคทูเบอร์คูลอสิส" พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงพระศพ จอมพลสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ พ.ศ. 2463
2. "วิธีปฏิบัติการศึกษาพยาบาล" ทรงแสดงในการอบรมแพทย์สาธารณสุข พ.ศ. 2467
3. "Diphyllobothrium Latum in Massachusetts" A Report of Two Indigenous Cases:, JAMA: 90: 1607-1608, May 19, 1928

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระบรมราชชนก

พระราชกรณียกิจในการปรับปรุงการศึกษาแพทย์ การศึกษาพยาบาล และการปรับปรุงโรงพยาบาลศิริราช

1. ทรงเป็นผู้แทนรัฐบาลสยาม ทำความตกลงกับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ในการปรับปรุงการศึกษาแพทย์ของประเทศสยาม โดยทางมูลนิธิฯ ให้ความช่วยเหลือดังนี้
 - มูลนิธิฯ ส่งศาสตราจารย์ 6 คน เข้ามาจัดหลักสูตร และปรับปรุงการสอนในวิชากายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา พยาธิวิทยา อายุรศาสตร์ ศัลยศาสตร์ สูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา ของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - มูลนิธิฯ จะให้ทุนอาจารย์ไทย ไปศึกษาต่อในต่างประเทศ และต่อมามูลนิธิฯ ได้เสนอให้รัฐบาลสยามปฏิบัติ และให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติม
 - พระราชทานทุนการศึกษาส่วนพระองค์ ให้แพทย์และพยาบาลประมาณ 10 ทุน
 - ทรงซื้อโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง และพระราชทานเงินซ่อมแซม แล้วพระราชทานให้เป็นโรงเรียนพยาบาล และที่พักพยาบาลของศิริราช เป็นเงิน 85,000.00 บาท
 - พระราชทานเงินแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 200,000.00 บาท เป็นทุนวิทยาศาสตร์การแพทย์ และทรงทำพินัยกรรมให้ทายาทให้เงินสมทบอีก 500,000.00 บาท เป็นทุนพระราชมรดกฯ เพื่อส่งอาจารย์ทั้งวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน และวิชาแพทย์ไปศึกษา ณ ต่างประเทศ เพื่อกลับมาเป็นอาจารย์ ทุนนี้ต่อมามูลนิธิฯ ได้โอนมาให้ศิริราช มีอาจารย์ทั้งของศิริราช และคณะวิทยาศาสตร์จุฬาฯ ได้ทุนนี้ 23 คน

- ทรงหาทุนสำหรับศิริราช

พระราชกรณียกิจในการปรับปรุงการสาธารณสุข

1. ทรงร่วมในการพิจารณาพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 โดยทรงแก้ไขข้อขัดข้อง และความขัดแย้งต่างๆ จนลุล่วงไปด้วยดี ทำให้กฎหมายฉบับนี้ ซึ่งเป็นกฎหมายการแพทย์ฉบับแรก ประกาศใช้ได้
2. ทรงส่งเสริมการมารดาและทารกสงเคราะห์ โดยทรงวางโครงการให้ตัดแปลงวชิรพยาบาล เป็นโรงพยาบาลคลอดบุตร เป็นศูนย์อบรมศึกษาพยาบาลผดุงครรภ์ พยาบาลสาธารณสุข สังคมสงเคราะห์ และหมอดำแย เพื่อจะได้มีผู้ทำงานด้าน มารดา และทารกสงเคราะห์ เพิ่มขึ้น
3. ทรงช่วยในการอบรมแพทย์สาธารณสุขมณฑล ในปี พ.ศ. 2467 โดยทรงสอนวิชาปฏิบัติการ สุขาภิบาล ทั้งภาคทฤษฎีและการอบรมภาคสนาม

พระราชกรณียกิจต่อการศึกษาวิชาอื่นๆ

1. สมเด็จพระบรมราชชนก ทรงสนพระทัยการแพทย์และการสาธารณสุข ตั้งแต่ครั้งยังดำรงตำแหน่งนายทหารแห่งกองทัพเรือสยาม ทรงเห็นว่าการแพทย์ และการสาธารณสุขของไทยยัง ล้าสมัยอยู่มาก ในที่สุดก็ตกลงพระทัย จะทรงช่วยปรับปรุงการแพทย์ของประเทศไทยอย่างจริงจัง โดยเสด็จไปทรงศึกษาวิชาเฉพาะเสียก่อน ในระหว่างที่ทรงศึกษา ณ สหรัฐอเมริกา ทรงสนพระทัย และเป็นห่วงกิจการแพทย์ และสาธารณสุขของประเทศตลอดเวลา ทรงตระหนักว่าการสาธารณสุข มีส่วนสำคัญในการพัฒนาของประเทศ และการสาธารณสุขจะได้ผลดี ก็ต้องมีแพทย์ที่มีคุณภาพสูง และมีการศึกษาแพทย์ที่เหมาะสม สมเด็จพระบรมราชชนก ทรงเป็นผู้แทนรัฐบาลไทย ในการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ เกี่ยวกับการช่วยเหลือด้านการศึกษา วิชาแพทย์ในประเทศไทย การเจรจานั้นทรงกระทำหลายครั้ง ซึ่งบรรลุผลสำเร็จให้กับรัฐบาลไทย พระราชกรณียกิจประการแรกของพระองค์ ที่มีความสำคัญต่อวงการแพทย์ และการสาธารณสุขของประเทศ คือการพระราชทานทุนให้ นักเรียนออกไปศึกษา ณ ต่างประเทศ ในสาขาการแพทย์ สาธารณสุข พยาบาล และในแขนงวิชาเตรียมแพทย์ต่างๆ

พระราชดำรัสและพระราชนิพนธ์สำคัญ

พระราชดำรัสสำคัญ

- สมเด็จพระบรมราชชนก ทรงดูแลเอาใจใส่นักเรียนของพระองค์ ทรงแนะนำวิธีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของต่างประเทศ ทรงอบรมให้รู้จักกระหมัดกระหม่อม ทรงรับสั่งเตือนสติเสมอว่า

"เงินที่ฉันได้ใช้ออกมาเรียน หรือให้พวกเธอออกมาเรียนนี้ไม่ใช่เงินของฉัน แต่เป็นเงินของราษฎรเขาจ้างให้ออกมาเรียน ฉะนั้นเธอต้องตั้งใจเรียนให้ดี ให้สำเร็จเพื่อจะได้กลับไปทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ และขอให้ประหยัดใช้เงิน เพื่อฉันจะได้มีเงินเหลือไว้ช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป"

พระราชดำรัสที่ทรงประทานให้กับนายแพทย์สวัสดิ์ แดงสว่าง นักเรียนทุนพระราชทานว่า **“ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง...”** คุณูปการที่สมเด็จพระบรมราชชนกได้ทรงกระทำไว้เป็นที่ประจักษ์สู่สายตาสาธารณชนโดยทั่วไปทั้งในระดับชาติและระดับสากล องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จึงประกาศพระเกียรติคุณให้เป็น “บุคคลดีเด่น” ของโลกในปีพ.ศ.๒๕๓๕

“ขอให้ชื่อประ โยชนสวนคน เป็นที่สอง
ประ โยชนของเพื่อนมนุษย์ เป็นสิ่งหนึ่ง
สากล ทรัพย์สินและเกียรติยศ จะตกแก่ท่านเอง
สถาบันทรงธรรมแห่งอาชีพ ใจใหม่วิสุทธิ”

"การที่จะได้รับความไว้วางใจของคนใช้ ขอท่านถือสุภาชิตว่า
ใจเขาใจเรา ท่านคงจะคิดได้ว่า ท่านอยากได้ความสบายแก่ท่านอย่างไร
ก็ควรพยายามให้ความสบายแก่คนใช้เช่นนั้น ความตั้งใจจริงเป็นยาประเสริฐ ได้ผลคือ
ความเชื่อ และเมื่อคนใช้เชื่อท่านแล้ว เขาจะทำตามทุกอย่าง"

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก